

Мін., 1939 // Збірник Українського Наукового Інституту в Америці. – Сент-Пол-Прага, 1939. – С. 5–24.

16. Кордуба М. Болеслав-Юрій II: останній самостійний володар Галицько-Волинської держави. – Краків, 1940. – 28 с.

17. Кордуба М. Суспільні верстви та політичні партії в Галицькім князівстві до половини XIII ст. // Записки НТШ. – Т. 32. – Львів, 1899. – С. 1–42.

18. Ф. Р.-2923, оп. 1, спр. 15 (Вирізки з газети «Діло» зі статтями на історичні теми), арк. 5.

19. Кордуба М. Північно-Західна Україна. – Відень, 1917. – 89 с.

20. Кордуба М. Історія Холмщини і Підляшшя. – Краків, 1941. – 127 с.

21. Кордуба М. Ллюстрована історія Буковини. – Чернівці, 1906. – 89 с.

22. Ф. Р.-2923, оп. 1, спр. 14 (Korduba M. Geneza narodowości ukraińskiej), арк. 5.

23. Кордуба М. Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та долишнім Сяном // Записки НТШ. – Т. 138–140. – Львів, 1925. – С. 159–245.

24. ДАЛО, ф. Р.-2923, оп. 1, спр. 19, арк. 35.

25. Іванченко Р. Київська Русь: початки Української держави: Посібник з історії. – К.: Всеукраїнське товариство «Просвіта», 1995. – 96 с.

Лебедева Ю.А. Проблема становлення Галицько-Волинського господарства в україноведческих исследованиях начала XX в.

В статье сделана попытка историографического анализа украиноведческих исследований начала XX в., касающихся государственного развития украинской земли во времена Галицко-Волинского государства. Доказано, что Галицко-Волинское княжество возникло как украинское государство XIII в. и было наследником не только государственных традиций Киева, но и носителем основных черт княжеского общества. Изучение и синтез научного наследия историков государственного направления начала XX в. приводит к выводу, что в их работах преобладала характеристика совместного проживания Галичины и Волыни в форме как раз Галицко-Волинского государства, а не княжества, чем выделялась древняя и непрерывная государственная традиция украинцев. Абсолютно все ученые утверждали, что это было второе известное государство на украинской территории, созданное украинскими руками, которое смогло консолидировать вокруг себя большую часть украинских этнографических земель в свое время.

Ключевые слова: княжество, государство, украиноведческие исследования, процесс государственного строительства.

Lebedeva Yu.O. The problem of formation of Halychian-Volynian Principality in Ukrainian studies of the beginning of the twentieth century

The article made historiographical analysis of Ukrainian studies at the start of twentieth century. Concerning the state of Ukrainian lands in times of Halychian-Volynian principality. Proved that Halychian-Volynian principality was a Ukrainian state in XIII., and was not only the successor of state-building traditions of Kyiv, but also the bearer of the main features of princely society.

Study and synthesis of scientific heritage of statist historians early twentieth century bring to the result that the dominated characteristic of the work of the joint living of Halicia and Volynia as Halychian-Volynian state, not the principality and stood the old and continued Ukrainian state traditions.

Absolutely all the scientists claimed that it was recognized as the second state in the Ukrainian territory, Ukrainian hands created that could consolidate around much of ethnographic Ukrainian lands at that time.

Key words: principality, state, Ukrainian studies, activity of state building.

08.02.2016 p.

ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНА ТА УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО ЗА ЛЖЕДМИТРА І У ВИСВІТЛЕННІ СЕРГІЯ ПЛАТОНОВА

У статті розглядається і аналізується історія Чернігово-Сіверщини та українського козацтва на початковому етапі московської Смути за військово-політичного протистояння Лжедмитрія I з Борисом Годуновим у праці російського історика другої половини XIX–середини XX ст. С. Платонова. Автором здійснено визначення специфіки й своєрідності висвітлення вченим історії захоплення військами Самозванця міст південної окраїни Московії та їхньої ролі в подіях Смути.

Ключові слова: Сергій Платонов, Смути, південне прикордоння, Чернігово-Сіверщина, Моравськ, Чернігів, Новгород-Сіверський, Стародуб, Лжедмитрій I, Самозванець, Борис Годунов.

Відомий російський історик другої половини XIX – середини XX ст. Сергій Федорович Платонов (1860–1933) народився в Чернігові і був представником дореволюційної Петербурзької і, деякою мірою, Московської історичних шкіл. Він значну частину своєї наукової діяльності присвятив дослідженню історії Московії XVI – початку XVII ст. та, безпосередньо, московської Смути. Вчений протягом 1877–1897 рр. проводив фундаментальні джерелознавчі та історіографічні дослідження цього періоду. Результатом такої колосальної науково-дослідної роботи стала докторська дисертація на тему: «Очерки по истории Смуты в Московском государстве XVI–XVII вв.». Успіх наукового доробку вченого-історика був настільки великий, що, як зазначає М. Мамонтова, «востребованность «Очерков» исторической наукой и их «читабельность» в ненаучной среде уже в течение первого десятилетия XX в. определили выход второго и третьего изданий этой книги, что с учеными диссертациями в России бывало очень редко» [1, с. 145–146]. Тому варто погодитись з думкою С.О. Шмідта, що «в отличие от «Боярской думы» В.О. Ключевского, докторская диссертация Платонова и по сей день остается первоосновой знаний о России второй половины XVI – начала XVII вв.» [2]. Адже не дивлячись на те, що пройшло більше ніж століття від часу виходу першого видання його праці, вона залишається актуальною й зараз. Проте для нас цінність даної монографії визначається тим, що вона містить важливу інформацію з маловідомої історії Чернігово-Сіверщини початку XVII ст., тобто періоду московської Смути. На сьогоднішній день відомості з цієї проблеми майже відсутні.

Автор статті поставив перед собою завдання актуалізувати вивчення цієї важливої теми, проаналізувавши доробок провідного дослідника смутного часу в Московії С. Платонова, який

приділяв достатньо уваги висвітленню ролі Чернігівщини як ключового осередку формування й розвитку Смути.

В цілому вивченню окремих аспектів життя і творчості С. Платонова присвячували свої дослідження багато російських істориків минулого. Найбільш ґрунтовними на сьогоднішній день є дослідження В. Шарова [3], Е. Чистякової [9, с. 419–441], С. Шмідта [2], В. Брачева [4], М. Мамонтової [1].

Українські історики науковий спадок С. Платонова майже не досліджують. В контексті дослідження історії України в період Смути працю вченого частково вивчали В. Ульяновський [5], В. Масненко [6], В. Брехуненко, С. Лепявко [7]. Безпосередньо вивчення історії Чернігово-Сівєрщини у висвітленні вченого, деякою мірою, торкнувся П. Пиріг [8]. В цілому наукові дослідження, присвячені Сівєрщині періоду Смути в працях С. Платонова, відсутні.

Здійснивши аналіз суспільно-політичних процесів в Московії початку XVII століття, вчений об'єктивно визначив причини їх виникнення – династична криза, неврожай, голод. Відповідно, голодні селяни, міщани та опальні бояри втікали на територію московського прикордоння, зокрема, на Чернігово-Сівєрщину. С. Платонов робить висновок: «... к давнему населению украинских мест, к большому количеству осевших на рубежах... прилила новая волна выходцев из государственного центра, выброшенная на юг обстоятельствами самых последних лет перед появлением Самозванца» [9, с. 167]. Ці люди, будучи озлобленими на офіційну владу, стали основою, яка в подальшому сприятиме Смуті на прикордонні та, безпосередньо, братиме участь у дмитріадах, чим вміло користувалися самозванці. Науковець, розглянувши значення Чернігово-Сівєрщини в подіях Смути, цілком доречно зазначає: «Движение войск Самозванца было направлено именно в московскую Украину с тем расчетом, чтобы сделать область северских и польских городов операционным базисом для наступления на Москву... Он понимал, очевидно, что прямой путь на Москву хорошо обставлен крепостями и потому мало доступен, а далекая от Москвы северская Украина не только доступна, но и сулит сама поддержку его предприятию» [9, с. 167].

Дослідивши плани походу Лжедмитрія I на Москву, вчений, посилаючись на «Сказання» та «Повісті» про Самозванця, реконструював його військову стратегію. Відповідно до даної стратегії військові сили просувалися двома дорогами: основна частина військ йшла через Київ та Дніпро на Сівєрщину (по дорозі приєдналася значна частина українських козаків), а інша – по Кримській дорозі на прикордонні міста та

укріплення (здебільшого місцеві козаки, донські та прикордонні жителі). Автор зауважував: «... сам претендент с поляками брал себе Северу, а казаки – Поле» [9, с. 167].

Надалі, за планом Самозванця, мало відбутися взяття прикордонних укріплених міст: Моравська, Чернігова і Новгород-Сівєрського, від яких був прямиий шлях на Москву через верхів'я Оки. Дослідник достатньо детально описує ряд подій на Чернігово-Сівєрщині у період Смути, зокрема початок бойових дій, який ознаменував похід Лжедмитрія I на московський трон. За відомостями вченого, Самозванець ще до переходу кордону, в с. Жукине, отримав звістку, що Моравськ здався без бою, а пізніше і сам Чернігів. Захоплення цих міст відбувалося за типовою схемою. Цілком зрозуміло, що похід Лжедмитрія I супроводжувався чутками і, впавши на благодатний ґрунт незадоволених правлінням Годунова містян, сприяв захопленню укріплень. Історик вважав, що наближення Лжедмитрія I до міста Моравська викликало вагання в гарнізоні, оскільки воеводи міркували про супротив, а козаки та стрільці про здачу. Відповідно, у гарнізоні відбувається ідейний розкол, наслідком чого стає скинення владної верхівки. Так, у «Моравске без выстрела связали воевод и крепость с 700 человек гарнизона отворила ворота и признала царя Дмитрия» [9, с. 168].

В Чернігові події розгорталися за трохи іншим сценарієм, оскільки частина гарнізону, за відомостями дослідника, близько 300 стрільців, під впливом воеводи (Івана Андрійовича Татьєва [10, с. 133]) почала бій з військовими силами Самозванця. Однак незабаром вони були змушені припинити спротив, оскільки поряд з військами Лжедмитрія на штурм укріплення пішли решта гарнізону і цивільні чернігівці. Воеводу зв'язали і видали Самозванцю. Відсутні дані стосовно точного складу захисників і жителів міста Моравська і Чернігова. Але оскільки ці міста належали до типових прикордонних поселень у складі Московії, то, виходячи із загальної типології, можна охарактеризувати склад населення фортеці, порівнюючи його зі складом і структурою подібного укріплення. В даному випадку збереглися точні відомості про склад гарнізону Новгорода-Сівєрського під час його осади військами Лжедмитрія I. У місті, за офіційним списком, знаходилося близько 1000 дітей боярських, стрільців, пушкарів і козаків. Із них у складі гарнізону було: дітей новгород-сівєрських бояр–104, пушкарів–53, стрільців–42, козаків–103 [9, с. 168]. Тож, якщо згадати події захоплення Чернігова Самозванцем, можна стверджувати, що в спротиві «царевичу» воеводу підтримала незначна частина гарнізону. Важливо також уточнити, що список гарнізону

доповнювався з жителів міста, які безпосереднього відношення до оборони чи військової справи не мали. Серед них можна виділити дітей служилих гарнізону, бортників навколишніх сіл, монахів, попів [9, с. 168]. Але відсутні посадські та торгові люди, що говорить про слабкий розвиток у прикордонних фортецях посадництва.

Особливість оборони Новгорода-Сіверського була в тому, що під час осади фортецю підтримали не сили місцевого населення, як це було в інших містах, а військовий люд близьких військових укріплень (Брянська, Белева, Кром і Трубчевська). В загальній сукупності кількість військового підкріплення була майже рівна постійному гарнізону Новгорода-Сіверського. Головну силу гарнізону, на думку С. Платонова, становили московські стрільці (350 чол.), приведені околичним П.Ф. Басмановим. Відповідно, якщо враховувати московських стрільців як силу, яка забезпечувала вірність Борису Годунову, стає очевидним, чому Чернігів та Моравськ здалися без бою. Вчений цілком слушно вказував, що «предали город и воеводу Самозванцу «все ратные люди», справедливо отзывалось впоследствии и правительство Шуйского, будто «в Северских городах стрельцы смуту учинили» [9, с. 169]. Одночасно варто відзначити, що Смуту здійснювали не тільки і не стільки стрільці, як діти боярські та, загалом, служили люди, незадоволені своїм становищем, яких спокусив обіцянками Лжедмитрій I «их жаловати и в чести держати и учинит их в тишине и в покое и во благоденственном житии» [9, с. 169].

Особливо показовим в даному контексті є порівняння Моравська і Чернігова з Новгородом-Сіверським, який вчинив серйозний супротив військовим силам Самозванця. Основною причиною активного спротиву Новгород-Сіверського вчений вважав надісланих на допомогу Чернігову царем Б. Годуновим московських стрільців на чолі з воеводою князем Н.Р. Трубецьким та околичним П.Ф. Басмановим, які не встигли підійти до нього. Відповідно, дізнавшись про здачу Чернігова, вони разом з дітьми брянських бояр та козаками з місцевих укріплень повернулись для організації оборони до Новгорода-Сіверського. В очікуванні нападу військ Самозванця були укріплені остроги, випалено територію навколо укріплення, направлено місцевих стрільців та козаків до острогів. Тож коли до міста підійшов Самозванець, воно було укріплене та готове до оборони. Відбулися тривалі перемовини, які позитивних результатів для Лжедмитрія I не принесли, невдалий штурм Новгорода-Сіверського та його подальша осада. Лише на третій тиждень осади з'явилася невелика частина перебіжчиків з

фортеці. Проте постає питання, чому ж все таки саме Новгород-Сіверський залишився вірним царю московському? На це питання С. Платонов дає цілком однозначну відповідь: «...энергия начальников, по общему мнению – Басманова, и присутствие дисциплинированных стрелецких сотен из столицы не допустили отпадения местного гарнизона на сторону претендента и заставили его биться против «царя Димитрия», которому уже служили другие подобные гарнизоны» [9, с. 169].

Підсумовуючи значення оборони Новгорода-Сіверського, С. Платонов зауважує, що вона позбавила Самозванця можливості подальшого тактичного наступу на Москву по лінії Брянськ, Карачев, Кром та призвела до втрати часу і людей. Важливо відзначити, що в результаті безнадійних наступів на укріплення Самозванець не зміг також скористатися переходом на його сторону інших сіверських міст, які знаходилися за Моравськом і Черніговом.

В той час як головні сили самозванця стояли під Новгородом-Сіверським, мобільні військові загоны, переважно з козаків, рухались в усіх основних напрямках, досягаючи навіть Путивля. Одночасно на користь самозванця діяли й козаки, які йшли від самого початку походу «Кримською дорогою». Українські та донські козаки слідували «польськими» дорогами, які відходили від центрального Моравського шляху по Бакаєвому шляху (до Путивля), Свинній та Пахнутцовій дорогах, які підходили до Рильського, Курська, Кром і Болехова [9, с. 170]. Українські козаки мали йти до Лжедмитрія I через Путивль та Рильськ, а донські – на Рильськ, Курськ і Кром. Ключовим містом в цьому переліку були Кром, які являли собою своєрідні ворота південного московського прикордоння до центру Московії і, власне, Москви. В даному контексті С. Платонов, аналізуючи значення фортеці, слушно зауважував: «...события показали, что важнейшим стратегическим пунктом следовало считать Кром, как узел дорог, сходящихся здесь из всего охваченного восстанием района, но в начале войны этого никто не предвидел» [9, с. 171]. Водночас міста, які стояли на шляху просування козаків, від початку дуже швидко підтримали «царевича Дмитра». Пояснюється це тим, що ці міста виникли відносно нещодавно на місцях поширення козацьких гульбищ і гарнізони цих укріплень було сформовано в значній мірі з місцевих козаків. Відповідно, коли на території «дикого поля» з'явилися козаки, які підтримували самозванця, почали формуватися угруповання місцевих козаків на допомогу «царевичу». Місцеві гарнізони стають відрізнаними від управління центром, а козацький елемент, який становив основу гарнізону, легко переходить на підтримку Самозванця. С. Платонов образно опи-

сав цей процес так: «...городские гарнизоны были отрезаны казачьей массой от центра государства и предоставлены самим себе, а находившиеся в их составе казачьи элементы потянулись на соединение со своею братьей, «польскими» казаками» [9, с. 170]. Відповідно, самозванець постійно отримував відомості про капітуляцію міст та приймав ув'язнених міських воєвод. Протягом двох тижнів осади надійшли відомості про взяття Путивля, Рильська, Севська з Комарницькою волостю, Курська і Кром. Пізніше Самозванцю вже надходили відомості про подальше приєднання міст по Десні, Сейму, Сіверському Донцю та, деякою мірою, верхній Оці.

Швидким успіхам козацтва на південному прикордонні Московії сприяли військово-стратегічні прорахунки уряду Бориса Годунова. Він недооцінив козацький фактор у подіях смути на прикордонні, більше остерегаючись нападу Речі Посполитої на підтримку Самозванця з відповідним повномасштабним наступом на Москву. Не менш важливою помилкою була запізнена реакція на події в прикордонні та збір військових сил під Брянськом, однаково близьким до Смоленська і Сіверського рубежу. Оскільки Москва остерегалась нападу польсько-литовських військ з боку Орші, то й вибрала місце збору основних військ західніше необхідного, залишивши поза увагою та контролем «литовські» дороги, якими скористаються козаки Самозванця. Варто також зазначити, що царські війська були присутніми на території «дикого поля» і концентрувалися ще з літа 1604 р. в Лівнах, оберігали кордони від нападу татар, проте перебували ці війська поза основними театрами військових дій.

Таким чином, затримані основні військові сили Лжедмитрія I осадою Новгород-Сіверського не могли просуватися далі в глибину Московії, але вони постійно збільшувалися за рахунок приєднання нових міст, козацьких загонів та міського ополчення. Окрім військового люду до стану Самозванця приєднувалися дворяни і духовенство. Під Новгород-Сіверський з інших міст привозили артилерію. З цього часу Самозванець спирався, в основному, на місцеве прикордонне населення, а не на польське лицарство, як це було на початку військової компанії. Втім польське лицарство й надалі становило важливу частину військових сил самозванця. Зокрема, коли в середині грудня до Новгород-Сіверського нарешті підійшли військові сили Годунова з Брянська, перше військове зіткнення блискуче витримали саме польські війська, які оволоділи московськими знаменами, поранивши воєначальника кн. Ф.І. Мстиславського, витіснивши московитів [9, с. 171]. Однак після цього більшість поляків разом з Мнішеком,

не отримавши платні, повернувшись до Речі Посполитої. На заміну польських полків прийшло декілька тисяч (за відомостями М. Костомарова 12 тисяч [10, с. 145]) українських козаків з гарматами. Втративши польські військові сили, Самозванець зняв осаду Новгород-Сіверського, надії оволодіти яким в нього вже не залишалося з огляду на наближення головної армії царя, яка розмістилася між Стародубом та Новгородом-Сіверським. В цей час Лжедмитрій I, відійшовши на схід до Севська, змінивши першопочатковий план, перейшов на «литовські дороги», які були підпорядковані його владі аж до укріплення Кромі. Якби Самозванцю вдалося оволодіти цією фортецею, то відкрилася б дорога на Тулу і Калугу, далі на Москву. Але урядові війська наздогнали військові сили самозванця і на річці Севськ, між Добриничами і Чемлигом, 20 січня 1605 р. відбувся бій. Військо самозванця було розбите і відкинуте на південь, відступивши спочатку до Рильська, а потім укріпилося у Путивлі, проте урядове військо скористатися перевагами не змогло [9, с. 172–173].

Однак нас більше цікавлять наслідки приєднання Чернігово-Сіверщини до військ самозванця та проходження тут важливих військових подій Смути. Зокрема, після розгрому військ Самозванця під Добриничами, московські воєводи не пробачили зради Сіверської округи. Вони здійснили розорення Комарницької волості. Втім, причина розорення була не тільки в покаранні зрадників, а й у відсутності у військах Годунова на цей час фуражу, оскільки, відповідно до тогочасних реалій, війська не були пристосовані до довготривалих військових дій і, відповідно, не було організовано системи постачання продуктів харчування. Це призвело до «страшного спустошення» волості в результаті довготривалого знаходження армії на її території в січні-лютому 1605 р. Голод та дезертирство викликали ослаблення війська. Тому, коли надійшли відомості про смерть Годунова, війська «разъехались в очень большем числе под предлогом царского погребения... в полках по смерти Борисовой осталось «немного бояр и с ними только ратные люди Северских городов, стрельцы, казаки и черные люди» [9, с. 175]. З цього часу театр військово-політичних подій переміщується з Чернігово-Сіверщини до центральних районів Московії.

Таким чином, у своїй фундаментальній праці С. Платонов приділив значну увагу Чернігово-Сіверщині як ключовій території початку московської Смути. При висвітленні проблематики вчений робить логічний перехід від аналізу суспільно-політичних подій в Москві на початку XVII ст. до військово-

політичних наслідків московського династичного протистояння на південному прикордонні Московії, безпосередньо на Чернігово-Сіверщині. Адже, на думку вченого, ця територія становила своєрідний плацдарм для наступу на Московію та ядро формування військово-політичних сил самозванців. Одночасно саме тут ідея «царевича Дмитра», потрапивши на благодатний ґрунт невдоволення політикою Годунова, отримала підтримку й своє фізичне втілення у вигляді своєрідного феномену самозванства. Значення цієї території вчений підкреслював такими словами: «Именно население «польской» и северской украины Московского государства, а не польско-литовское войско доставило победу Самозванцу» [9, с. 192], протиставляючи бунтівливу Сіверщину більш поміркованим центральним районам Московії, які «до поры до времени молча наблюдали за развитием Смуты в южной половине государства и пока послушно посылали Москве людей и средства для борьбы с мятежом» [9, с. 215]. Саме в цьому криється причина значної уваги С. Платонова до історії Чернігово-Сіверщини, її детальне висвітлення, аналіз та своєрідна історіографічна реконструкція основних військових і політичних подій смутного часу на Сіверщині в контексті історії московської держави на початку XVII ст.

Проаналізувавши дослідження С. Платонова, важливо відзначити, що його праця відрізняється від праць попередників тим, що вона написана на високому професійному рівні, ним здійснено аналітичний підхід до джерел та літератури, систематизовано й детально висвітлено об'ємний матеріал історії Росії та України. Тобто, монографія С. Платонова є комплексним дослідженням, яке спирається на велику джерельну базу, побудованим за логічною структурою та має науково-методологічний підхід у вивченні історичної проблематики.

Ця ґрунтовна праця заслуговує на подальше детальне дослідження в сучасних історіографічних та джерелознавчих студіях з огляду на те, що вона містить багато важливих історіографічних джерел для дослідження історії Чернігово-Сіверщини початку XVII ст.

Посилання

1. Мамонтова М. Сергей Федорович Платонов в исторической литературе начала XX века. // История и историки. – 2002 – № 1. – С. 138–147.
2. Шмидт С. Сергей Федорович Платонов / Портреты историков: Время и судьбы: В 2 т. – М.: Иерусалим, 2000. – Т. 1. Отечественная история. – С. 109–111.
3. Шаров В. Проблемы социальной и политической истории России второй половины XVI – начала XVII веков в трудах С.Ф. Платонова: Автореф. дисс. на соиск. уч. степ. к.и.н. – М., 1984. – 27 с.
4. Брачев В. Русский историк

Сергей Федорович Платонов: Автореф. дисс. на соиск. уч. степ. докт. ист. наук. – СПб., 1996. – С. 15.

5. Ульяновский В. Лжедмитрий I и Украина (політичні аспекти). // Україна і Польща в період феодалізму: Зб. наук. пр. – К.: Наукова думка, 1991. – 140 с.

6. Масненко В. Украинский фактор в событиях московской Смуты в начале XVII в. // Studia Slavica et Balcanica Petropolitana. – 2012. – № 2(12). – Июль-декабрь. – С. 91–106.

7. Брехуненко В., Леп'явко С. Українське козацтво і Московія в XVI – першій половині XVII століття // Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження). – Київ: Смолоскип, 2003. – 890 с.

8. Пиріг П. Смута в Росії початку XVII століття і Чернігівщина // Сіверянський літопис. – 2005. – № 1. – С. 31–36.

9. Платонов С. Очерки по истории Смуты в Московском государстве XVI–XVII вв. (Опыт изучения общественного строя и сословных отношений в Смутное время / Отв. ред. Я.Н. Щапов, ст. Е.В. Чистяковой. 5-е изд. – М.: Памятники исторической мысли, 1994. – 470 с.

10. Костомаров Н. Собрание сочинений. Исторические монографии и исследования. – СПб.: Типография К. Вульфа. – Т. 4. – Кн. 1. – 1868. – 402 с.

Ребенок В.В. Чернигово-Северщина и украинское казачество при Лжедмитрии I в период московской Смуты в освещении Сергея Платонова

В статье рассматривается и анализируется история Чернигово-Северщины и украинского казачества на начальном этапе московской Смуты во время военно-политической оппозиции Лжедмитрия I с Борисом Годуновым в работе российского историка второй половины XIX – середины XX в. С. Платонова. Автором осуществлено определение специфики и своеобразия освещения ученым истории захвата войсками Самозванца городов южной окраины Московии и их роли в событиях Смуты.

Ключевые слова: Сергей Платонов, Смута, южное пограничье, Чернигово-Северщина, Моравск, Чернигов, Новгород-Северский, Лжедмитрий I, Самозванец, Борис Годунов.

Rebenok V.V. Chernihiv-Siverschyna and Ukrainian Cossacks in Lzhedmytriy time and in the period of Moscow Smuta reported by Serhii Platonov

In article the history of Chernihiv-Severshchyna and the Ukrainian Cossacks at the initial stage of the Moscow Smuta is considered and analyzed during military-political opposition of Lzhedmytriy I with Borys Hodunov in work of the Russian historian of the second half of XIX – the middle of the 20th century S. Platonov. The author has carried out determination of specifics and an originality of publicizing of capture by the scientist of history by troops of the Impostor of the cities of the southern suburb of Moskovia and their role in Smuta events.

Key words: Sergiy Platonov, Smuta, the southern border, Chernihiv-Siverschyna, Moravian, Chernihiv, Novhorod-Siverskyi, Lzhedmytriy, Impostor, Borys Hodunov.

10.03.2016 р.